

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Красильникова Олега Володимировича
на тему «Принципи розвитку архітектурної
типології медичних закладів в університетах України»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування

Актуальність теми дисертації. Важливість та актуальність дисертаційного дослідження Олега Володимировича в першу чергу пов'язана з тим, що у своїй роботі він виконав вдалу спробу вирішення проблеми відсутності культури здорового образу життя, яку, нажаль, дійсно сьогодні необхідно впроваджувати в Україні. Чисельні наукові дослідження свідчать, що близько 75% хвороб у дорослого населення є наслідком умов життя та відношення до здоров'я у дитячі та молоді роки. З цієї позиції дуже влучною виявилась пропозиція Олега Володимировича щодо виховання нової генерації українців, які слідкують та охайно відносяться до власного здоров'я не на лікувальному (більш складному) рівні, а починаючи з попереджувального та профілактичного етапів. Оскільки Україна відрізняється високим рівнем надання своїм громадянам вищої освіти (79% населення), то саме на студентському життєвому етапі, коли людина вже спроможна самостійно приймати рішення щодо власного здоров'я, доцільно створювати відповідні умови та можливості, які у сукупності створюють підґрунтя для формування та закріплення культури здорового образу життя нашої нації. Слід розуміти, що умови, в яких перебуває студентська молодь, та рівень захисту її здоров'я є важливими чинниками майбутнього розвитку країни.

Сьогодні Україна переживає складний, але край важливий процес реформування медичної сфери. Безумовно, ця реформа повинна охоплювати рівень архітектурно-містобудівної організації охорони здоров'я України, у тому числі в університетських комплексах. У цьому контексті тема дисертації Красильникова Олега Володимировича є вкрай актуальною і є першим комплексним дослідженням принципів архітектурної типології закладів охорони здоров'я в закладах вищої освіти України. Можна цілком погодитись з твердженням дисертанта, що університетські медичні заклади нового типу, з широким спектром оздоровчих послуг та креативною архітектурою, служитимуть посиленню відповідальності молоді за стан свого здоров'я та зміцненню здоров'я студентів та працівників університетів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Дисертаційне дослідження Красильникова Олега Володимировича відповідає загальному науковому напрямку кафедри дизайну архітектурного середовища Інституту архітектури Національного університету «Львівська політехніка» «Генеза і розвиток дизайну архітектурного середовища». Дисертація виконана в межах науково-дослідних робіт кафедри: «Генеза та розвиток дизайну архітектурного середовища громадських, житлових та виробничих споруд» (№0108U010404); «Генеза та розвиток дизайну архітектурного середовища ландшафту, благоустрою, малих архітектурних форм» (№0108U010404); «Розробка та дослідження функціонально-типологічних та архітектурно-просторових складових багатофункціональних житлово-громадських комплексів» (№0108U010404).

Сформульована в роботі **мета дослідження** – висвітлити тенденції розвитку архітектурної типології формування об'єктів і мереж медичного призначення у закладах вищої освіти і визначити принципи проектування студентських центрів здоров'я в умовах сучасної України, а також відповідні **завдання дослідження** – зауважень не викликають.

Методика дослідження чітко сформульована і оформлена у вигляді алгоритму. Використані методи є відповідними для наукових досліджень за спеціальністю «Архітектура та містобудування» і включають аналіз літератури, нормативно-правових документів, фотографічних і графічних матеріалів, візуальне спостереження і натурне обстеження споруд медичного призначення, використання отриманих результатів у прикладній діяльності автора. Зважаючи на відсутність в сучасній Україні науково обґрунтованої архітектурної типології університетських медичних закладів, дисертантом проаналізовані наукові розробки привабливого простору традиційних медичних закладів та проведено порівняльний аналіз українського і закордонного досвіду проектування та будівництва закладів охорони здоров'я для вищої школи (в Україні: Харківська міська студентська лікарня, Київська міська студентська поліклініка, Студентська поліклініка Київського політехнічного інституту імені Ігоря Сікорського», Центр «Студентський» десятої міської лікарні м. Львова, Запорізька комунальна Студентська поліклініка та ін.); у США: університет Сан-Хосе, університет Південної Кароліни, університет Дюка, університет Нью-Йорка, Державний університет Аризони та ін.). Щоб встановити відповідність реалізованих проектів до потреб студентів, проаналізовано опубліковані результати опитувань студентів за кордоном та проведено анкетування студентів трьох львівських закладів вищої освіти (Національного Університету «Львівська Політехніка», Львівського національного університету імені Івана

Франка та Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького).

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Висновок про достатню обґрунтованість отриманих результатів та висновків дисертаційної роботи Красильникова Олега Володимировича ґрунтується на наступних підставах. По-перше, відповідно до мети дослідження, що передбачала висвітлення сучасного стану архітектурного проектування закладів охорони здоров'я в університетах, проведено глибокий теоретичний аналіз існуючої проблеми. Репрезентативний аналіз фахової літератури дозволив визначити та термінологічно обґрунтувати чинники оточуючого середовища, що впливають на самопочуття людини. За відсутності науково обґрунтованих архітектурно-типологічних принципів оздоровчих закладів, адаптованих до потреб студентської молоді, автором всебічно проаналізовані та відібрані перевірені наукою та практикою критерії привабливого середовища традиційних закладів охорони здоров'я. Дисертантом запропоновано і застосовано систему критеріїв об'єктивного підбору для аналізу університетів, які можуть слугувати прикладами реалізації університетських медичних закладів (світовий і національний рейтинги університетів, узагальнення результатів декількох незалежних опитувань студентів, участь у проектуванні відомих архітекторів тощо). Дисертація добре ілюстрована (30 таблиць та 76 рисунків основної частини та два ілюстрованих додатки), що в свою чергу впливає на достовірність отриманих результатів. Отже зауважень немає.

Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, списку публікацій автора, словника термінів, переліку скорочень, вступу, чотирьох розділів результатів досліджень, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, ілюстративної частини (30 таблиць та 76 рисунків) та додатків. Обсяг дисертації складає 385 сторінок, з яких 159 сторінок основного тексту, 66 сторінок з ілюстраціями, 299 використаних джерел (переважно англійських) на 33 сторінках, а також 9 додатків на 102 сторінках. Структура представленого матеріалу не викликає зауважень, а його повнота свідчить про глибоке проникнення автором до суті проблеми.

У **вступі** дисертації викладено актуальність теми дослідження, стисло охарактеризовано його джерелознавчу базу, визначено мету, задачі, предмет та методи досліджень; узагальнено новизну і практичне значення результатів дослідження, охарактеризовано ступінь апробації отриманих результатів та їх впровадження у проектну практику.

Перший розділ «Гене́за архітектури медичних закладів і методика її дослідження» висвітлює особливості генези архітектури будівель медичного

призначення в університетах. Проаналізовані основні наукові розробки в галузі медичної архітектури в світі та в Україні з увагою до новаторських підходів, зокрема, дослідження впливу середовища в існуючих об'єктах на самопочуття людини та його врахування в архітектурно-планувальних рішеннях традиційних закладів охорони здоров'я. Це дозволило виявити сучасні тенденції архітектурного проектування на засадах сприятливого дизайну, що має доведені оздоровчі властивості. Аналізуючи джерелознавчу базу дослідження, дисертант встановив недостатнє висвітлення питань оздоровчого дизайну в фахових архітектурних виданнях і планах підготовки спеціалістів, що безперечно гальмує їх впровадження у практику проектування медичних закладів нового типу. Наприкінці першого розділу представлений розроблений автором алгоритм – комплексну методику дослідження архітектурної типології медичних закладів в університетах України та світу.

У другому розділі «Досвід проектування та будівництва медичних закладів в університетах України та світу» роботи проведений всебічний аналіз сучасного досвіду проектування медичних центрів в університетах Європи і США, зроблено порівняння з архітектурою студентських поліклінік в Україні та висвітлено розвиток даного напрямку серед наукових досліджень кафедри ДАС Національного університету «Львівська політехніка».

Представлено результати дослідження організації охорони здоров'я у 100 найбільш рейтингових університетах. Порівняння досвіду архітектурної реалізації університетських медичних закладів в Європі і США дозволило дисертанту відмовитись від пропозицій у дусі європейського проектного підходу, якому властиво консервативний функціональний підхід у питаннях завдань медичних закладів в університетах та їх стильових рішень. Натомість, перспективні для України прототипи архітектурних рішень були знайдені дисертантом в університетах США, на чому автор і зосередив свою увагу. Проведений порівняльний аналіз університетів з альтернативними рейтингами мав за мету визначити універсальні принципи архітектурно-планувальної організації центрів здоров'я в університетах. Визначено структуру архітектурно-планувальних рішень та їх особливості, які залежать від географічних, фінансових та історико-архітектурних умов розвитку університетів. Дисертантом встановлено використання принципів творення оздоровчого середовища в більшості досліджених центрів, спроектованих відомими архітекторами, а також доведено вагомий вплив задоволення студентів організацією оздоровчого центру на зміцнення позиції університету серед інших закладів.

У третьому розділі «Класифікація архітектурної типології та її принципів для медичних закладів в університетських комплексах» проведена систематизація теоретичних засад та архітектурно-планувальних рішень, що створюють підстави для розвитку архітектурно-типологічних принципів університетських закладів охорони здоров'я. Були охарактеризовані та термінологічно визначені об'ємно-просторові елементи з доведеним впливом на самопочуття людини. Визначені обґрунтовані даними наукових досліджень архітектурно-планувальні рішення, що сприяють виконанню медичних функцій в атмосфері фізичного та психологічного комфорту. В систему науково доведених принципів були інтегровані критерії шести авторитетних систем проектування та сертифікації будівель медичного призначення (рекомендації Департаменту охорони здоров'я Великобританії щодо проектування будівель охорони здоров'я – Health Building Note 00-01; вимоги Ради зеленого будівництва в галузі енергетичного та екологічного дизайну для здоров'я – LEED rating system; вимоги Німецької Ради зі стійкого будівництва – DGNB та ін.).

Щоб оцінити потреби охорони здоров'я в університетах України, було опитано біля 300 студентів трьох львівських університетів. Узгоджено з опублікованими даними українських психологів, більшість студентів не виказали стурбованості власним здоров'ям, хоча у відповідях продемонстрували суттєве погіршення на 4-5 роках навчання, брак медичної допомоги та неготовність активно здійснювати профілактичні заходи. Більшість опитаних виявились незадоволені якістю медичної допомоги в університетах, низько оцінили дизайн відповідних приміщень та місце їх розташування та висловились за створення на території навчальної зони університету оздоровчого центру нового типу. Зважаючи на структуру відповідей в анкетах, акцент в розробці принципів архітектурної типології університетського оздоровчого середовища в Україні зроблено на творенні емоційно привабливих багатофункціональних просторів, здатних між іншим забезпечити психологічне та фізичне відновлення, покращення зовнішності, вирішення проблем харчової поведінки та залежних станів, спілкування, харчування, тощо. Як засвідчив проаналізований в дисертації досвід США, застосування такого підходу до архітектурної організації університетських центрів здоров'я значно активізує відвідини центру студентами, покращує і стабілізує їх стан здоров'я.

Четвертий розділ «Пропозиція принципів розвитку архітектурної типології медичних закладів в університетах сучасної України» містить запропоновані дисертантом архітектурно-типологічні принципи творення університетських центрів здоров'я в закладах вищої освіти України, що підкріплюють результати впровадження у межах прикладної діяльності автора. До уваги представлено обґрунтовані та систематизовані організаційно-методичні і функціонально-

планувальні принципи університетських центрів здоров'я, що мають прийти на заміну традиційним закладам медичної допомоги в університетах. Дисертантом визначено структуру можливих архітектурно-планувальних рішень та умови їх використання, зважаючи на проаналізований досвід США та 14 проєктів університетського оздоровчого середовища, виконаних для Національного університету «Львівська політехніка». Згадані проєкти продемонстрували суттєві зміни ідеології проєктування мережі медичних закладів в університеті: від задоволення функціональних потреб до пропозицій багатофункціонального оздоровчого середовища. Перевіркою на відповідність потребам молоді розроблених дисертантом архітектурно-типологічних принципів університетських центрів здоров'я стали результати конкурсного проєктування, що мали продемонструвати бачення майбутніх архітекторів. Усі вісім конкурсних студентських проєктів продемонстрували імплементацію розроблених дисертантом принципів у створення привабливого для молоді архітектурного середовища охорони здоров'я.

Висновки дисертаційного дослідження у логічній послідовності розкривають його результати і доводять, що усі сформульовані завдання виконано у повному обсязі.

Після ознайомлення з представленими матеріалами дисертації можна наголосити, що мета роботи – досягнута, а одержані в ході дослідження результати мають **наукову новизну**, оскільки це перше цілеспрямоване наукове дослідження принципів організації сучасного, відповідного до потреб молоді у середовищі охорони здоров'я в університетах. Для досягнення цієї мети дисертант вперше всебічно проаналізував просторові елементи з доведеним впливом на самопочуття людини, обґрунтовані науковими дослідженнями принципи проєктування привабливого середовища традиційних медичних закладів; критерії сприятливого дизайну оздоровчого середовища в реалізованих проєктах університетських центрів здоров'я. На підставі узагальнення наукового і прикладного досвіду дисертантом запропоновані організаційно-методичні та функціонально-планувальні принципи архітектурної типології будівель медичного призначення нового типу – університетських центрів здоров'я. При цьому доведено, що оздоровчий простір для молоді повинен бути корисним, але одночасно має викликати емоційну зацікавленість і відчуття контрольованого середовища. Новим результатом виявилась висока зацікавленість українських студентів в розвитку архітектурної типології університетських медичних закладів та орієнтація молоді на створення в навчальній зоні університету медичного центру нового типу з функціями інформування, медичного консультування та оздоровлення.

Отримані Красильниковим О.В. результати мають беззаперечне **практичне значення**. Розроблені архітектурно-типологічні принципи університетського оздоровчого простору можна використовувати у прикладному та навчальному проектуванні (курси лекцій, семестрове і дипломне проектування), що дозволить сформувати у майбутніх архітекторів сучасне бачення привабливого простору закладів медичної допомоги. Результати роботи також можуть бути використані при підготовці нових методологічних документів для проектування будівель закладів вищої освіти та традиційних медичних закладів.

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні положення, результати і висновки дослідження детально викладені в 9-ти публікаціях, з яких 5 статей у фахових виданнях України та за кордоном. Матеріали дисертації доповідалися на 3-х вітчизняних та 4-х міжнародних наукових конференціях. Повнота викладення та апробація основних теоретичних положень дослідження відповідає вимогам, що пред'являються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

До позитивних характеристик дослідження слід віднести:

1. Безумовну актуальність теми дослідження, яка повністю відповідає нагальним викликам часу та потребам формування культури охорони здоров'я України, реконструкції медичної системи. Якісно новий науковий підхід до розв'язання складної проблеми є безперечним позитивним надбанням даної роботи, що підіймає її на високий науковий рівень.

2. Дисертаційна робота характеризується єдністю змісту та містить висунуті дисертантом науково обґрунтовані як теоретичні, так і експериментальні результати, що знайшли втілення у проєктах. Стиль подання матеріалу роботи – науковий. Усі розділи дослідження викладено із застосуванням архітектурно-містобудівної термінології. Дисертація оформлена відповідно до вимог МОН України.

3. Зрозумілість складної, багатоаспектної та інформаційно насиченої роботи забезпечена її чіткою структурованістю, логічністю послідовного викладання матеріалу, вдалим поєднанням текстової частини з її ілюстративним супроводом. Завершення розділів тезисними висновками надає їм наукової вагомості.

4. Наукові результати роботи розкривають нові важливі перспективи щодо формування архітектури закладів охорони здоров'я на засадах доказового архітектурного дизайну, що цілком відповідає прогресивним світовим тенденціям проектування.

5. Заслуговує на позитивну оцінку висока якість оформлення дисертації, в тому числі дослідницьких та аналітичних таблиць.

6. Автором проаналізовано значну кількість новітніх закордонних досліджень, які написані за останнє десятиріччя, що, безумовно, підносить результати наукової роботи до найбільш відповідних до викликів та потреб сьогодення.

Поряд з цим, необхідно відзначити **окремі дискусійні моменти в дисертаційній роботі та висловити побажання:**

1. У термінологічному словнику (стор. 149–158) не вказано авторство походження наведених визначень, отже незрозуміло які з термінів належать дисертанту, а які є запозиченими.

2. На наш погляд, аналітичний матеріал, представлений у параграфі «Генеza та розвиток архітектури медичних закладів в університетах України та світу» першого розділу, доречно було б розділити на дві окремі частини (дослідження українського та окремо закордонного досвіду), оскільки об'єднаний розгляд даного питання ускладнює сприйняття досить цікавої та корисної інформації.

3. Дуже важливо, що дисертант багато уваги приділив дослідженню «...засобів архітектури здорового середовища для запобігання хвороб, а не лише їх лікування...» (стор. 56-69) і робить на цьому твердженні один із головних акцентів, але, на жаль, у дисертації не згадано одну з фундаментальних робіт авторства К. Дейя «Місця, де мешкає душа: архітектура і середовище як лікувальний засіб», яка зокрема опублікована у перекладі (Москва, 2000). Для проведення подальшої наукової роботи автору корисно буде ознайомитись з вказаною книгою.

4. В дисертації декілька раз йде мова про мережу об'єктів медичної допомоги при закладах вищої освіти (стор. 217, стор. 220), яка окрім основних елементів може включати також додаткові медичні функціональні елементи в просторах навчальних корпусів, гуртожитків та спортивних об'єктів (стор. 220). На наш погляд, дисертанту доцільно було запропонувати мінімальний склад медичних закладів (або приміщень) для закладів вищої освіти, який можливо повинен спиратись на кількість студентів та працівників навчального закладу. Також корисно було б вказати можливі сценарії використання міжвузівських медичних закладів та проілюструвати це на прикладі конкретного міста.

Вище зазначені зауваження мають дискусійний характер та жодним чином не знижують загального позитивного враження від наукового рівня дисертаційної роботи Красильникова Олега Володимировича. Їх варто врахувати дисертанту у подальшій науковій роботі.

Дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

На підставі проведеного аналізу представлених на розгляд матеріалів, можна вважати, що дисертаційна робота Красильникова Олега Володимировича на тему «Принципи розвитку архітектурної типології медичних закладів в університетах України» є самостійним, завершеним дослідженням, яке містить цінні наукові положення та науково обґрунтовані результати у сфері архітектури та містобудування. Робота відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її автор Красильников Олег Володимирович заслуговує присвоєння наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Офіційний опонент:

кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри дизайну
архітектурного середовища
Київського національного університету
будівництва і архітектури
Булах Ірина Валеріївна

_____ І. В. Булах

Підпис кандидата архітектури,
доцента Булах І. В. **ЗАСВІДЧУЮ**
Проректор з наукової роботи
доктор економічних наук, професор
Шкуратов Олексій Іванович

_____ О. І. Шкуратов